

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

SAMARQAND IQTISODIYOT VA SERVIS INSTITUTI

"Tasdiqlayman"
Samarqand iqtisodiyot va servis
instituti rektori
M.E.Po'latov

Ro'xatga olindi: № FD-09-03/2
2024 yil "29" avgust

MOLIYA

O'QUV DASTURI

Bilim sohasi: 400 000 – Biznes, boshqaruv va huquq
Ta'lim sohasi: 410 000 – Biznes va boshqaruv
Ta'lim yo'nalishi: 60411200- Menejment (tarmoqlar va sohalar bo'yicha)
60310100 - Iqtisodiyot (tarmoqlar va sohalar bo'yicha)
60411400 - Inson resurslarini boshqarish
60411700 - Logistika (yo'nalishlar bo'yicha)
60310400- Iqtisodiy xavfsizlik

Fan/modul kodi FINAN06		O'quv yili 2024-2025	Semestr 5	ECTS - Kreditlar 6
Fan/modul turi Majburiy		Ta'lim tili O'zbek/rus		Haftadagi dars soatlari 6
1.	Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
	Moliya	90	90	180
2.	I. Fanning mazmuni Fanni o'qitishdan maqsad – talabalarga moliya, moliyaviy siyosat, moliyaviy munosabatlar, pul oqimlari harakati, moliyaviy boshqaruv, moliyaviy yangiliklar, moliyaviy rejalashtirish, moliyaviy hisobotlar, davlat va nodavlat moliyaviy muassasalarning moliyaviy faoliyati, moliyaviy risklar, xalqaro moliya, moliyaviy nazoratni tashkil etish asoslari, sug'urta va boshqa shu kabi moliyaviy tushunchalar haqida o'rgatish va ularni amaliyotda tadbiq etish ko'nikmasini hosil qilishdan iborat. Fanning vazifasi – talabalarni nazariy bilimlar, amaliy ko'nikmalar, moliya va moliyaviy munosabatlarning xususiyatlarini o'rgatish, iqtisodiy va siyosiy vaziyatning o'zgarishi sharoitida moliya siyosatining xususiyatlarini belgilovchi omillarni aniqlash, moliyaviy munosabatlarni boshqarish va nazorat qiluvchi sub'ektlar faoliyatidagi o'zgarishlarni tahlil qilish, tijorat va notijorat sohalarni moliyalashtirishni o'rganish, moliya bilan bog'liq asosiy kategoriyalarning mazmuni va amaliyotda ulardan foydalanish hamda raqamli moliyani rivojlantirish qonuniyatlarini o'rganish, talabalarining amaliy faoliyatida olgan bilim, ko'nikmalarini kasbiy faoliyatida qo'llay olishiga erishish.			
3.	II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari) II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi: 1-mavzu. Moliyaning mohiyati va funksiyalari Moliyaning ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati. Moliya va davlatning vujudga kelishi, uning resurslarga bo'lgan ehtiyojining rivojlanishi. Moliyaning taqsimlash va nazorat funksiyalari. Ularning o'zaro bog'liqligi. 2-mavzu. Moliya tizimi Moliya tizimi, iqtisodiyotda uning ahamiyati. Moliya tizimining bo'g'inlari. Notijorat asosida xo'jalik yuritishning asosiy xususiyatlari. 3-mavzu. Davlat moliyasi Yalpi ichki mahsulot qiymati va milliy daromadining taqsimlanishi hamda qayta taqsimlanishida davlat moliyasining ahamiyati. Davlat moliyasining bo'g'inlari: davlat byudjeti; byudjetdan tashqari fondlar; davlat korxonalari moliyasi; davlat krediti.			

4-mavzu. Davlat byudjeti O'zbekiston Respublikasi byudjet tizimi. Davlat byudjetining mohiyati va ahamiyati. Davlat byudjeti daromadlari va xarajatlari.
5-mavzu. Moliyaviy siyosat Moliyaviy siyosatning mazmuni va tamoyillari. Moliyaviy siyosatning tarkibiy qismlari. Moliyaviy siyosat turlari.
6-mavzu. Moliyaviy boshqaruv Moliyaviy boshqaruvning mazmun-mohiyati. Moliyaviy boshqaruvning boshqariladigan (ob'ektlar) va boshqaruvchi (sub'ektlar) tizimlar yagonaligidan iboratligi. Moliyaviy boshqaruvning asosiy metodologik tamoyillari, usullari va shakllari. Moliyaviy boshqaruv organlari va ularning vazifalari.
7-mavzu. Moliyaviy nazorat Moliyaviy nazorat: mazmuni, nazorat sohalari, ob'ekti, predmeti, tizimi, vazifalari, tamoyillari. Moliyaviy nazoratning yo'nalishlari va ularning o'zaro bog'liqligi. Moliyaviy nazorat sohalari: davlat moliyaviy nazorati, nodavlat moliyaviy nazorati. Moliyaviy nazorat tizimining elementlari. Moliyaviy nazoratni tashkil etish tamoyillari. Davlat moliyaviy nazorati organlarining vazifalari va funksiyalari.
8-mavzu. Moliya va risklar Riskning mazmun-mohiyati. Risklarni boshqarish. Risk va moliyaviy qarorlar. Uy xo'jaliklari duch keladigan risklarning turlari. Kompaniyalar duch keladigan risklarning turlari. Riskiy boshqaruvda hukumatning roli. Riskni "o'tkazish variantlari": xedjirlash, sug'urtalash, diversifikatsiya.
9-mavzu. Moliyaviy innovatsiyalar va texnologiyalarning rivojlanishi Moliyaviy innovatsiyalar va bozorning "ko'rinmas qo'li". Innovatsiyalar va texnologiyalarning rivojlanishi.
10-mavzu. Moliyaviy bozorlar Moliyaviy bozorning mohiyati, ahamiyati va tarkibiy tuzilishi. Moliya bozori operatsiyalari va vositalari. Birlamchi va hosilaviy qimmatli qog'ozlar. Foiz stavkalari va ularga ta'sir etuvchi omillar.
11-mavzu. Moliyaviy vositachilar Moliyaviy vositachilarning umumiy tarkibi. Banklar va ularning asosiy funksiyalari. Sug'urta kompaniyalari va ularning asosiy funksiyalari.

Investitsion banklar. Anderrayting. Venchur kompaniyalari va ularning o'ziga xos xususiyatlari.

12-mavzu. Pulning davriy qiymati va pul oqimlarining diskontli tahlili

Murakkab foizlar. Pulning keltirilgan (aylantirilgan) qiymati va diskontlash. Annuitet va uning bo'lajak qiymati. Inflyatsiya va bo'lajak qiymat. Inflyatsiya va investitsion qarorlar.

13-mavzu. Xo'jalik yurituvchi sub'ektlar moliyasini mohiyati va funksiyalari

Xo'jalik yurituvchi sub'ektlar moliyasining iqtisodiy mohiyati va uning vazifalari. Tijorat asosida faoliyat yurituvchi korxona va tashkilotlar moliyasi. Notijorat tashkilotlari moliyasining xususiyatlari. Xo'jalik yurituvchi sub'ektlar moliyasining asosiy funksiyalari. Xo'jalik yurituvchi sub'ektlar moliyaviy manbalarining tarkibi. Biznesning tashkiliy shakllari va ularning moliyaviy qaror qabul qilishga ta'siri.

14-mavzu. Xo'jalik yurituvchi sub'ektlarni moliyaviy resurslari va kapitali

XYUSlarning moliyaviy resurslari. Tijoriy XYUSlar moliyaviy resurslarining dastlabki (birlamchi holda) shakllantirilishi va ularning shakllari. Tushum va uning tarkibiy qismlari. Tijoriy XYUSlar moliyaviy resurslarining shakllanish manbalariga ko'ra turlari. XYUS moliyaviy resurslaridan foydalanish samaradorligi. XYUSlar moliyaviy barqarorligining tahlili.

15-mavzu. Asosiy va aylanma kapital doiraviy aylanishning moliyaviy jihatlar

Asosiy kapital doiraviy aylanishining mohiyati va tarkibiy tuzilmasi. Amortizatsiya ajratmalarini hisoblashning asosiy metodlari va ularning o'ziga xos bo'lgan xususiyatlari. Aylanma kapital: mazmuni, tarkibiy tuzilmasi va foydalanish samaradorligi. Aylanma kapitalning foydalanish samaradorligini harakterlovchi ko'rsatkichlar.

16-mavzu. Xo'jalik yurituvchi sub'ektlarning xarajatlari, foydasi va rentabelligi

XYUSlarning xarajatlari: mohiyati va tarkibi. Foydani shakllantirish va undan foydalanish. Rentabellik ko'rsatkichi va uning aniqlanishi.

17-mavzu. Moliyaviy hisobot: mazmuni, funksiyalari va turlari

Moliyaviy hisobotning mazmuni. Moliyaviy qarorlar qabul qilishda ularning o'rni va roli. Moliyaviy hisobot funksiyalari. Moliyaviy hisobot turlari.

18-mavzu. Xalqaro moliya

Xalqaro moliyaning asoslari va rivojlanish tendensiyalari. Jahon iqtisodiy va moliyaviy muhitining shakllanishiga ta'sir etgan sezilarli o'zgarishlar. XXI asr bo'sag'asida jahon iqtisodiyotidagi asosiy tarkibiy tendensiyalar. Jahon banki va Xalqaro valyuta fondi. Valyuta kursi va valyuta bozorlari.

19-mavzu. Sug'urta

Sug'urtaning mohiyati va funksiyalari. Sug'urta turlari, tarmoqlari va shakllari: ixtiyoriy, majburiy. Sug'urta ishidagi asosiy tushunchalar. O'zbekiston Respublikasida sug'urta bozorining shakllanishi va kengayishi.

20-mavzu. Ijtimoiy soha moliyasi

Davlat ijtimoiy siyosatining mohiyati va hozirgi zamon xususiyatlari. Ijtimoiy ta'minot va pensiyalarning asosiy turlari. Nafaqa. Nafaqalarning asosiy turlari. Ijtimoiy ta'minotning boshqa shakllari.

21-mavzu. Uy xo'jaliklari moliyasi

Uy xo'jaligining mohiyati va jamiyat hayotida tutgan o'rni. Oila byudjeti. Uy xo'jaliklari daromadlarining tarkibi. Uy xo'jaliklari xarajatlarining tarkibi. Minimal iste'mol byudjetlari miqdorini belgilashda davlat kafolati. Aholi daromadlarini indeksatsiyalash.

22-mavzu. O'zbekistonda raqamli moliyani rivojlantirish va kripto-birjalar faoliyatini tashkil etish masalalari

Raqamli iqtisodiyot. Elektron hujjat aylanishi tizimlari. Elektron to'lovlar. Elektron tijorat. Blokcheyn texnologiyalari. Kripto-aktivlar va ularning aylanmasi. Axborot-texnologik platformalar. Kripto-birja. Mayning. O'zbekistonda raqamli moliyani rivojlantirishning huquqiy asoslari.

III. Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar *Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:*

1. Moliyaning mohiyati va funksiyalari.
2. Moliya tizimi.
3. Davlat moliyasi.
4. Davlat byudjeti.
5. Moliyaviy siyosat.
6. Moliyaviy boshqaruv.
7. Moliyaviy nazorat.
8. Moliya va risklar.

9. Moliyaviy innovatsiyalar va texnologiyalarning rivojlanishi.
10. Moliyaviy bozorlar.
11. Moliyaviy vositachilar.
12. Pulning davriy qiymati va pul oqimlarining diskontli tahlili.
13. Xo'jalik yurituvchi sub'ektlar moliyasini mohiyati va funksiyalari.
14. Xo'jalik yurituvchi sub'ektlarni moliyaviy resurslari va kapitali.
15. Asosiy va aylanma kapital doiraviy aylanishning moliyaviy jihatlar.
16. Xo'jalik yurituvchi sub'ektlarning xarajatlari, foydasi va rentabelligi.
17. Moliyaviy hisobot: mazmuni, funksiyalari va turlari.
18. Startaplarni moliyalashtirish.
19. Sug'urta.
20. Ijtimoiy soha moliyasi.
21. Uy xo'jaliklari moliyasi.
22. O'zbekistonda raqamli moliyani rivojlantirish va kripto-birjalar faoliyatini tashkil etish masalalari.

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. Moliyaning ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati va funksiyalari.
2. Iqtisodiyotni liberallashtirish sharoitida moliya tizimining mohiyati va o'ziga xos xususiyatlari.
3. Davlat moliyasi va uning tarkibiy tuzilishi.
4. Davlat byudjeti – davlatning asosiy moliyaviy rejasi sifatida.
5. Moliyaviy siyosat – mamlakat moliyaviy barqarorligining asosi sifatida.
6. Global iqtisodiyotning zamonaviy sharoitida moliyaviy boshqaruv.
7. Moliyaviy nazorat – moliyaviy siyosatning majburiy elementi sifatida.
8. Globallashuv sharoitida moliya va risklar.
9. Globallashuv sharoitida moliyaviy innovatsiyalar va texnologiyalarning rivojlanishi.
10. Moliyaviy bozorlar: ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati va tarkibi.
11. Moliyaviy vositachilar: turlari va funksiyalari.
12. Pulning davriy qiymati va pul oqimlarining diskontli tahlili.
13. Iqtisodiyotni liberallashtirish sharoitida xo'jalik yurituvchi sub'ektlar moliyasining mohiyati va funksiyalari.
14. Iqtisodiyotni isloh qilish sharoitida xo'jalik yurituvchi sub'ektlar moliyaviy resurslari va kapitali.
15. Asosiy va aylanma kapital doiraviy aylanishning moliyaviy jihatlar.
16. Xo'jalik yurituvchi sub'ektlarning xarajatlari, foydasi va rentabelligi.
17. Zamonaviy sharoitlarda moliyaviy hisobot: mazmuni, funksiyalari va turlari.

18. Startaplarni moliyalashtirish va ularning o'ziga xosligi.
19. Sug'urta: mohiyati va funksiyalari.
20. Ijtimoiy soha moliyasi: mohiyati va ahamiyati.
21. Uy xo'jaliklari moliyasi, ularning shakllanishi va taqsimlanishi.
22. O'zbekistonda raqamli moliyani rivojlantirish va kripto-birjalar faoliyatini tashkil etish masalalari.

4. V. Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar)

Fanni o'zlashtirish natijasida talaba:

- Moliyaviy munosabatlarning mazmuni va ahamiyati to'g'risida *tasavvurga ega bo'lishi*;
- Davlat qurilishidan kelib chiqib, moliya tizimining mazmuni va uning tarkibiy tuzilishi farqlanishini, moliyaviy nazorat va moliyaviy boshqaruv munosabatlarining o'zaro bog'liqligini hamda ularni amalga oshiruvchi sub'ektlar faoliyatidagi o'zgarishlarni, moliya bozorining mamlakat iqtisodiyotidagi ahamiyatini va moliyaviy vositachilar tarkibi, ular faoliyatining o'ziga xos xususiyatlarini *bilishi va ulardan foydalana olishi*;
- moliyaviy risklarni pasaytirish usullaridan foydalana olish, pulning davriy qiymati konsepsiyasi asosida pulning kelajakdagi qiymatiga omillarning ta'sirini aniqlay olish, xo'jalik yurituvchi sub'ektlar faoliyatida xarajatlarni aniqlab, u orqali sof foyda va rentabellikka baho bera olish, xo'jalik yurituvchi sub'ektlarda moliyaviy resurslarni samarali shakllantirish manbalarini topish, moliyaviy hisobot shakllarini o'qib, ular asosida XYUS faoliyatiga baho bera olish, shuningdek aholi qatlamlari uchun pensiya yoki nafaqaning qaysi turi to'lanishini, raqamli moliyani rivojlantirishning bugungi kundagi dolzarb masalalarini amaliyotda qo'llash *ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak*.

5. VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:

- Ma'ruzalar;
- Amaliy topshiriqlarni bajarish va xulosalash;
- Interfaol keys-stadilar;
- Blits-so'rov;
- SWOT-tahlil;
- Taqdimotlar qilish;
- Essey yozish.

6. VII. Kreditlarni olish uchun talablar:

Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va nazorat uchun berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha test topshirish.

7. VIII. Asosiy adabiyotlar

1. Боди З., Мертон Р. Финансы. Учебник. Пер. с англ. – М.: "Вильямс", 2007.

	<p>2. Malikov T., Olimjonov O. Moliya. Darslik. – T.: “Iqtisod-moliya”, 2019. - 920 b.</p> <p>3. Malikov T. Moliya. O’quv qo’llanma. – T.: “Iqtisod-moliya”, 2018. - 274 b.</p> <p>4. T.S.Malikov. Moliya: amaliy jihatlar. (O’quv qo’llanma). – T.: «Nihol print» OK, 2022. – 372 b.</p> <p>5. Zaynalov J.R., Xusanov B.Sh., Aliyeva S.S., Latipova Sh.M. davlat byudjeti. O’quv qo’llanma. – Toshkent: “Iqtisod-Moliya”, 2021. 316 b.</p> <p>6. Nurmuhammedova B.I., Hamdamov Sh.X. Davlat moliyasi. Darslik. – T.: “Iqtisod-Moliya”, 2021. 436 b.</p> <p>7. Финансы: учебник / Ю. С. Долганова, Н. Ю. Исакова, Н. А. Истомина [и др.]; под общ. ред. канд. экон. наук, доц. Н. Ю. Исаковой; Мин-во обр. и науки РФ. – Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 2019. – 336 с.</p> <p>8. Frederic S. Mishkin, Stanley G. Eakins Financial market and institutions, United Kingdom 2024</p> <p>9. Зайналов Ж.Р., Ибрагимов Н.А., Ахоров З.О. Корхоналар молияси. Ўқув қўлланма. СамИСИ: “STAP-SEL” МЧЖ. 2023. - 268 b.</p> <p>Qo’shimcha adabiyotlar:</p> <p>1. Zaynalov J.R., Xusanov B.Sh., Aliyeva S.S., Ro’zibayeva N.X. va b. Moliya bozori: Darslik -T.: “Iqtisod-moliya”, 2020. - 480 b.</p> <p>2. Zaynalov J.R., Xodjayev E.N., Xusanov B.Sh., Ro’zibayeva N.X. va b. Investitsiya: Darslik -T.: “Iqtisod-moliya”, 2020. - 316 b.</p> <p>3. «Технология блокчейн: то, что движет финансовой революцией сегодня / Дон Тапскотт, Алекс Тапскотт; [пер. с англ. К. Шашковой, Е. Ряхиной]»: Эксмо; Москва; 2017.</p> <p>Axborot manbalari:</p> <p>1. www.gov.uz – O’zbekiston Respublikasining hukumat portali.</p> <p>2. www.lex.uz – O’zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi.</p> <p>3. www.imv.uz – O’zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi.</p> <p>4. www.cbu.uz – O’zbekiston Respublikasi Markaziy banki rasmiy sayti.</p> <p>5. www.stat.uz – O’zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi rasmiy sayti.</p> <p>6. www.soliq.uz – O’zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi huzuridagi Soliq qo’mitasi rasmiy sayti.</p> <p>7. www.openbudget.uz – O’zbekiston Respublikasi “Ochiq byudjet” portal/</p> <p>8. www.scopus.com – xalqaro ilmiy ma’lumotlar bazasi.</p>
8.	<p>Fan dasturi Samarqand iqtisodiyot va servis instituti O’quv uslubiy kengashining 2024-yil 29 avgustdagi 1-sonli yig’ilish bayoni bilan tasdiqlangan. (№ 10-09-03/2)</p>

9.	<p>Fan/modul uchun ma’sullar: Kurbanova S.B. – “Moliya” kafedrasi o’qituvchisi</p>
10.	<p>Taqrizchilar: B.Sh.Xusanov – Toshkent Kimyo xalqaro universiteti Samarqand filiali direktori, i.f.n., dotsent S.J.Abdusaidov – “IDEAL BUSINESS POULTRY” MCHJda ta’sischi va direktor</p>